

MATTHEUSEVANGELIE

Marcel Braekers

Inleiding

Bedoeling is enkele tips te geven zoals een gids die een monument toont en een aantal details aanwijst maar voor het overige op de achtergrond blijft. Het essentiële waar het om gaat is de lezer en de tekst.

De lezer

Je leest een tekst altijd vanuit een bepaalde achtergrond en interesse, dat geldt ook voor de Bijbel. Het is goed zich daar in de loop van de lectuur meer en meer bewust van te worden. Wat is onze motivatie? Nieuwsgierigheid, wetenschappelijke interesse, literaire gevoeligheid (zoals bv. Marnix Geysen de Bijbel las), gelovig zoeken: wie ben ik? Wie is Jezus de Christus? Ook de wetenschapper staat niet zomaar neutraal t.o.v. zijn onderzoeksdomein. Hij heeft een reden om zichzelf zoveel mogelijk op de achtergrond te plaatsen en de tekst te laten spreken. Onze achtergrond en interesse zullen een belangrijke rol spelen in wat we zullen ontdekken. Zich daarvan bewust zijn is reeds voor een stuk het doorbreken van de beslotenheid waarin we zitten, want belangrijk is te weten dat lezen des te rijker wordt als er uitdrukkelijk ook een moment van belangeloosheid in voor komt. We lezen dan om onszelf beter te begrijpen, maar ook om voorbij onszelf in contact te komen met het andere, het onverwachte.

Het gaat erom 'Je eigen Schrift te schrijven' zoals Renckens schrijft

“Wij, nu aan de beurt om ‘mens te zijn op aarde’, behoeven niet blanco te beginnen. Wij worden, behalve met ons eigen bestaan, ook geconfronteerd met wat de geslachten voor ons uit hun ervaringen hebben opgemaakt omtrent God. Zij hebben dat ook ter sprake gebracht en zo een traditie van taal en verhaal geschapen. Zo ontstaat een tweede en reeds gebaande weg naar God: het zwijgende gebeuren is al eens tot spreken en letterlijk onder woorden gebracht.... Er zijn derhalve twee wegen waarlangs Gods woord bereikbaar is. Beide zijn voor ons toegankelijk en wij dienen ze allebei te betreden daar ze op elkaar zijn aangewezen en wij het van hun wisselwerking moeten hebben.” (p. 15-16)¹

De tekst²

Wat voor ons ligt is een tekst die ooit geschreven werd door een auteur (die we Mattheus noemen) en gericht was aan de gelovigen van zijn gemeente (vermoedelijk bekeerde Joden misschien woonden ze in Syrië of in het Noorden van Israël waar veel 'migranten' woonden). Zowel de auteur als de adressant zijn echter verdwenen zodat de tekst daar nu ligt als een op zichzelf staand gegeven dat je vanuit veel hoeken kunt lezen en bekijken en je telkens andere betekenissen geeft. Daarbij is de tekst altijd opnieuw op zoek naar een nieuwe adressant vanuit de levenswereld van degene die leest – en eens deze gevonden – ontstaan

¹ H. RENCKENS, *Je eigen Schrift schrijven. Meegroeien met de bijbel*. Ambo, Baarn, 1983.

² P. RICOEUR, *Tekst en betekenis. Opstellen over de interpretatie van literatuur*. Ambo, Baarn, 1991.

er heel nieuwe betekenissen. Cfr. De symbolische lezing van de Middeleeuwen of de feministische lezing van vandaag (vb. parabel van de verloren zoon). Op het ogenblik dat ik hier en nu dus adressant wordt van deze tekst ga ik vanuit mijn vragen anders dan honderd jaar geleden met de tekst om. De oproepende tekst krijgt zo nieuw leven en er ontstaan nieuwe geloofsinzichten en ervaringen. Anders gezegd: de Openbaring is een eeuwig proces van groei en wording, waarbij we hopen dat de Geest ook voortdurend werkzaam is, ook in ons die zoekend en tastend in het boek en in onze eigen ziel zien.

Pas achteraf begrijp je

'Dit is ons eerste liefdesbriefje' zie een vriend en hij toonde een algebra-opgave. Hij en zijn toekomstige vrouw zaten in dezelfde klas. Omdat zij ziek was, kreeg hij de opdracht haar de wiskunde opgave door te geven. En zo groeide contact en volgden andere en andersoortige brieven. Dit eerste onooglijke briefje had echter grote gevolgen die pas achteraf duidelijk werden. Er zijn zo een hele hoop voorvallen die slechts hun betekenis krijgen als ze deel uitmaken van een geschiedenis. Een voorval kan zo velerlei betekenissen in zich dragen. Pas door het te hervertellen worden sommige dingen duidelijk of ontdekken we er andere dingen in. Er is dus een verschil tussen de feitelijke woorden en de evoluerende bedoeling of betekenis.

Vb. Mt. 14,13-21: broodvermenigvuldiging. Van dit wonderverhaal zijn verschillende versies. Daarbij zal men bij het hervertellen geleidelijk een verband zien met het laatste avondmaal en de eucharistie. Wat was waarschijnlijk de bedoeling van het verhaal? Het gaat, zo zegt de tekst, allereerst om delen met elkaar van zijn schamel bezit (zowel in de tijd van Jezus als in het jaar 80 als Mattheüs zijn evangelie schrijft). Eerst verwachten de leerlingen alles van Jezus en vragen ze Hem het volk te voeden of weg te sturen. Maar Jezus wijst de leerlingen naar zichzelf terug: wat hebben jullie te bieden. Zij hebben het gevoel zo weinig te kunnen bieden. Jezus neemt het weinige aan en zegent het waardoor het kleine dat zij (en wij) bijdragen iets groot wordt in de groei van het rijk. Dit geloof in zichzelf en in de toekomst is het echte wonder. Mattheüs vertelt het plechtig alsof het om een liturgisch gebeuren gaat. Pas achteraf wordt de diepere betekenis van dit gebeuren duidelijk. Slechts geleidelijk dringt de echte geloofswaarheid door en gaat men een verband zien tussen delen en eucharistie vieren.

Echt gebeurd?

Bij veel verhalen stelt men zich dikwijls de vraag of ze echt zijn gebeurd. Is dat wonder echt gebeurd? Is wat in de Bijbel staat **waar**?³

Wanneer is iets waar? Kan een roman of een gedicht waar zijn? Een roman die pure fictie is kan waar zijn omdat men zichzelf erin herkent of de roman iets verheldert dat in het dagelijkse leven op de achtergrond blijft. Iets kan dus niet echt of historisch zijn en toch waar. 'Feitelijk' en 'echt' zijn woorden die wijzen op iets dat geregistreerd wordt, vb. met een foto toestel of bandrecorder.

De algebra-opgave van mijn vriend was **feitelijk** een algebra opgave, maar dat het een liefdesbrief is, is **waar**. De opgave als liefdesbrief zien is achteraf dichterbij de waarheid. De Bijbel is waar, maar in deze laatste betekenis. Er staan veel onjuistheden in gezien vanuit de feiten. Ook de weergave van de feiten is dikwijls niet overeenkomstig de feiten maar is wel

³ E. CHARPENTIER, *Wegwijs in het OT (1). Wegwijs in het NT (2)*. Ten Have, Baarn, 1987.

waar omdat de feiten **ook** de betekenis in zich bevatten die men er pas achteraf aan geeft. Vb. **Mt. 14, 22-36**: storm op het meer is in feite een verhaal voor de vervolgde kerk.

Geloven om te begrijpen

De eigenlijke werkelijkheid van een gebeurtenis is niet met het oog waarneembaar, maar ligt achter de feiten. Het is slechts omdat ik geloof dat ik begrijp en het feit dat ik begrijp versterkt mijn geloof.

Vb. de doop van Jezus is een feit dat men kan vaststellen. De diepere betekenis echter werd slechts geleidelijk duidelijk: dat Johannes namelijk een grote impact heeft gehad op Jezus en Hem geholpen heeft in het bewustworden van zijn eigen zending. Het begrijpen van de gebeurtenis had precies plaats door het aanvullen van het feit met de stem uit de hemel en de neerdaling van de Geest als een duif. Het is vanuit het geloof dat men de diepte van dit feit ging vatten. Anderzijds werd dit geïnterpreteerde feit een mijlpaal in het gelovig verbonden zijn van de leerlingen met de persoon van Jezus. We noemen dit de **hermeneutische cirkel** waarin de bijbelse teksten vervat liggen.

Terug naar de tekst

Meestal redeneert men bij bijbelteksten: dat de schrijver een bedoeling had, een betekenis wilde overdragen en die betekenis uitdrukte in de taal, de beelden en gewoonten van zijn cultuur en tijd. We menen dan dat wij slechts de verpakking moeten verwijderen zodat de kern die dan overblijft moet vertaald worden in onze woorden en beelden. Maar zo eenvoudig is het niet. We menen dat een tekst een objectieve betekenis of een harde kern heeft. In een begrijpend en gelovig lezen ontstaat echter eerder een band tussen het vroegere geloven, het engagement, het zingen en handelen uit die tijd en ons geloven. Het feitelijke schuift daarbij naar de achtergrond. Tussen het gelovige engagement van die tijd en tussen ons op weg gaan gebeurt het eigenlijke wonder en wordt waarheid gesticht. Het allerbelangrijkste is dus dat de tekst gaat leven hier en nu, en voor mij gelovig iets gaat betekenen.

Probleem van de geïnspireerdheid

Van de bijbel zeggen we dat het een reeks van boeken is die zijn ontstaan vanuit goddelijke inspiratie. Er zijn zelfs Middeleeuwse schilderijen waar je ziet hoe God de hand van de evangelist vasthoudt en zo hem dwingt te schrijven wat Hij, God, wil. Zo eenvoudig is het niet en daarover is soms heel verschillend gedacht.

Voor sommigen is de idee dat de bijbelse teksten geïnspireerd zijn een vrome gedachte waartegen men vooral in de 19de eeuw reageerde. Het was een reactie tegen de traditionele theorie die heel de tekst als heilig en onaantastbaar beschouwde. De historisch-kritische methode is ontstaan als reactie tegen een autoritaire interpretatie en een dogmatische lezing van de tekst. Men wilde met de zuivere tekst weer in relatie komen en daarbij was de idee van goddelijke inspiratie een hinder om vrij te kunnen onderzoeken.

Er is vandaag nog steeds een groep die de totale tekst wil behouden als heilig en daarom onttrokken aan alle menselijke bemoeienis. Heel de tekst ziet men dan tot in de details als ingegeven door God. Cfr. De creationisten die vanuit Genesis weten hoe het heelal precies is ontstaan. Daarbij speelde de tekst van 2 Timoteus 3, 16-17 een belangrijk rol:

'Elk schriftwoord is door God geïnspireerd en is dus bruikbaar voor het onderricht, voor het weerleggen van dwalingen, voor de verbetering van de zeden en voor de

opvoeding tot een rechtschapen leven, zodat de wens van God berekend is voor zijn taak en toegerust is voor elk goed werk.'

De meeste hedendaagse onderzoekers nemen aan dat wat de totaliteit van de tekst betreft, de auteurs op bijzondere bijstand konden rekenen. Wat de details betreft is niet alles geïnspireerd maar mag men wel rekenen op de diepe ernst waarmee de evangelisten getuigenissen verzamelden en een geheel samenstelden dat duidelijk hun stempel droeg en getekend is door de situatie van de gemeente waarvoor ze schreven.

In de Bijbelse tekst gaat het om een samenwerking tussen God en mens en wel zo dat daarbij God de prioriteit wordt toegekend. Het is zoals bij het profetische spreken. Ook de woorden van de profeet zijn hem allereerst ingegeven en hij maakt zich beschikbaar opdat door hem gesproken wordt. Zo ook in de evangeliën: God kiest de persoon via dewelke Hij zich wil kenbaar maken. Het aandeel van de mens zou zijn: het omzetten in tekst wat hij als inzicht ontving.

In de periode 1925-1970 sprak men in rooms katholieke kringen over de '**sensus plenior**'. De diepere of onuitputtelijke betekenis die Bijbelse teksten hebben omdat God die betekenis erin gelegd heeft. Ook de Israëlieten hebben deze idee als ze spreken over de Thora. Dit is een heel andere, meer spirituele verklaring voor de oneindige stroom van betekenissen dan de verklaring door Ricoeur gesteld. Toch wijst deze visie op een merkwaardige ervaring die ieder heeft die vele jaren omgaat met de tekst: de Bijbelse teksten hebben een onuitputtelijke rijkdom aan betekenissen, zoals je niet aantreft in een mooie roman, een goed gedicht of essay.

Het literaire genre 'evangelie'

In het begin bestond alleen het Evangelie (enkelvoud) als blijde boodschap door Jezus verkondigd. Het was een boodschap dat het rijk van God komende is en de armen gezegend worden en tot recht komen. Wellicht is achteraf Marcus de bedenker van dit literaire genre. De boodschap wordt nu een tekst, een verhaal over Jezus. Tot dan was Jezus de verkondiger, nu werd Hij degene die verkondigd werd. Hijzelf werd de blijde boodschap.

Daarom spreekt Marcus niet over Jezus in de verleden tijd (en komen weinig werkwoorden in de verleden tijd). Marcus spreekt over Jezus in het nu. Dat heeft te maken met zijn theologische opvatting: de Jezus die hij in de tekst tekent is nu aanwezig in zijn gemeente, met name in de eucharistie. Het evangelie van Marcus is een herinnering aan Jezus die afwezig is (zijn aards leven is voorbij) én tegelijk aanwezig, als voortlevend in zijn gemeente.

Na Marcus volgen nog enkelen zijn voorbeeld. Telkens is zo'n evangelie geen foto van Jezus. Je hebt geen bandopname. Geen droge feiten. Eigenlijk is dat gelukkig want daarmee leer je niets. In de evangeliën vind je iets veel rijker. *'Degenen die Jezus kenden, zijn discipelen, vertellen ons wie hij was, hoe zij geleidelijk aan zijn geheim ontdekten, wat er daardoor in hun leven veranderde. Een krantenverslag over Jezus zou ons niet veel over hem vertellen en alleen maar een oppervlakkige indruk van hem geven. Het getuigenis van die discipelen geeft ons een diepe indruk van hem.'* (Charpentier, p.18)

Synoptische kwestie

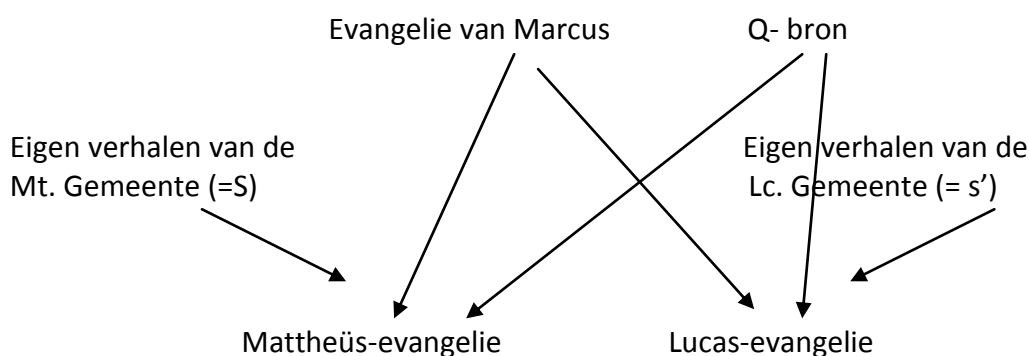
80% van de tekst van Marcus komt voor in Mattheus en Lucas. Daaraan voorafgaand heeft een kleine tekst bestaan, de **Q-bron** (bestaat uit uitspraken van Jezus en 3 wonderverhalen). Hypothesen die in de loop der tijden werden gesteld:

- Bestaan van een proto-evangelie (een eerste en oudste tekst) geschreven in Aramees. Deze idee werd in de 17de eeuw gelanceerd door Lessing.
- De apocryfe teksten zijn de oudste.
- Volgens Papias was er een proto-Mattheus in Hebreeuws of Aramees.
- Hypothese dat Mattheus eerst was en door Lucas werd gebruikt. Deze idee komt reeds van Augustinus. Marcus verkort Mattheus, Lucas gebruikt hem zoals ook Johannes. Maar waarom zou Marcus stukken tekst weglaten?

Hedendaags standpunt

Marcus is eerst. Mattheus en Lucas gebruikten deze tekst en schreven onafhankelijk van elkaar hun evangelie. Wat ze gemeenschappelijk hebben gaat terug op de Q-bron.

Eerst waren er enkel mondelinge verhalen, daarna kwamen de eerste geschriften.

Daarbij moet men bedenken dat ook na het schrijven van het Marcus-evangelie de mondelinge traditie van vertellen verder ging. Dat zou een verklaring kunnen zijn voor het Sondergut van Mattheus en Lucas.

Indien Mattheus en Lucas Marcus gebruikten is het interessant te zien waarom ze soms wijzigingen aanbrengen. Het S-goed (S = Sondergut) van Mattheus en Lucas moet niet noodzakelijk van latere datum zijn. Het evangelie van Johannes vormt een probleem apart waar we nu niet op ingaan. We hebben dus 4 evangeliën met een eigen karakter. Bekoring is groot om daar één tekst van te maken. Dat is fout. Je moet de verschillen zien en er uit leren.

Q-Bron

Indien men de twee-bronnen-theorie aanneemt veronderstelt men dat Mattheus en Lucas niet van elkaar geweten hebben. Q is in het Grieks geschreven. Men ziet het soms in relatie met het Thomas-evangelie dat ook niets dan uitspraken bevat.

Er is in Q een sterke eschatologische tendens in de waarschuwingen en beloften, in parabels. Men wordt aangespoord tot een hoogstaand moreel leven zonder hypocrisie. Er is verwachting van vervolging en aansporing om te volharden. Jezus wordt voorgesteld als wijze leraar. Het christologische is niet sterk aanwezig. Anderzijds is er sprake van zijn unieke kennis van de Vader en het later beoordelen met de 12 van de 12 stammen van Israël. Vreemd is dat in deze bron geen sprake is van de dood en verrijzenis van Jezus. Waarom?

Concrete toepassing

De genezing van de schoonmoeder van Petrus (Mt. 8, 14-15 / Mc. 1, 29-31 / Lc. 4, 38-39)

Cfr. Het bijgevoegde blad uit de synopsis.

Blijkbaar is er een concreet verhaal dat in de 3 tradities bekend is. Hoe vertellen de 3 evangelisten dit?

Marcus: is heel concreet. Je hoort bijna Petrus letterlijk vertellen. We weten niet of hij de eerste is die het verhaal zo hoort of het de levendigheid van zijn vertelwijze is. Typisch voor Marcus is dat hij spreekt over *'Jezus en zijn leerlingen'*. De uitdrukking *'Hij richtte haar op'*: dit doet denken aan de macht van Jezus' opstanding. *'Bij de hand vatten'* komt ook op twee andere plaatsen terug.

Lucas: hij verbetert de tekst literair. Hij legt de nadruk op Jezus' macht. *'Onmiddellijk stond zij op'*. Opvallend is dat Jezus de koorts bestraft. Het is typisch voor het uitdrijven van demonen. Lucas plaatst dit verhaal tussen twee andere demonenuitdrijvingen en toont zo Jezus als bevrijder van demonische machten.

Mattheus: hij laat alles weg zodat nog twee personen overschieten. Zo komt alle aandacht op Jezus gericht. Hij neemt hier initiatief. De schoonmoeder staat op en dient Jezus: bij Mattheus is dit een typisch symbool voor de kerk die de Heer dient. Mattheus plaatst dit verhaal in een geheel van 10 genezingen vlak na de bergrede en toont zo hoe Jezus machtig is in woord en daad.

Jamnia: het jodendom van na 70 en Mattheus-evangelie

In 66 kwamen de Joden in opstand tegen de Romeinen. Na een bloedige oorlog veroverde Titus, zoon en latere opvolger van keizer Vespasianus Jeruzalem. De tempel wordt verwoest, vele duizenden vermoord, anderen als slaaf meegenomen. Een aantal Farizeeërs was naar Jamnia gevlucht (huidige Javra ten zuiden van Tel Aviv). Daar trachten ze de joodse godsdienst nieuw leven in te blazen. Sadduceeën en Essenen waren verdwenen. Alles wordt zo farizees. Naar binnen trachtte men een einde te maken aan de verdeeldheid: één liturgische kalender, eredienst van synagoge wordt belangrijk, alleen Hebreeuwse teksten worden nog aanvaard.

Naar buiten was men geconfronteerd met christendom dat zich in heel Israël, Klein-Azië en Griekenland had verspreid. Farizeeën verboden christenen nog deel te nemen aan het Joodse gebed. In het 18-gebed werd een gebed tegen de kettering ingelast (tegen christenen). Zo werd het christendom verworpen als joodse sekte.

Het Mattheus-evangelie heeft de traditie van Syrië-Palestina opgenomen en stond in nauw contact met de Farizeeën. Mattheus spreekt veel over de overeenkomsten en de tegenstellingen tussen het farizeïsch geloof en het christendom.

Tegenstellingen:

- Jezus spreekt harde taal tegen Farizeeërs (Mt. 23)
- Jezus stelt christelijk gebed tegen joodse (6, 5-6)
- Zijn last is licht, het hunne is vittend (11, 29-30)
- Mensen zeggen dat zijn gezag anders is dan het hunne (7, 29)

Overeenkomsten:

- Bergrede is een soort catechismus parallel met onderwijs van Farizeeërs volgens de drie peilers: gerechtigheid, goede werken, eredienst.
- Jezus citeert alleen in het evangelie van Mattheus twee keer Hosea 6,6, de tekst die de stichter van Jamnia dierbaar was Jochanan ben Zakkai (Mt. 9, 13 – 12, 7).

Voor Mattheüs is Jezus de nieuwe Mozes, die aan zijn leerlingen de nieuwe wet geeft. Zoals Mozes beklimt Jezus de berg om hen toe te spreken, en zoals Mozes het volk weg leidde uit Egypte zo spoort Jezus de armen aan om op te staan ('gelukkig, de armen van geest' zou misschien verwijzen naar het hebreeuwse 'ashreh'). In plaats van de vijf boeken van Mozes verzamelt Mattheüs alle uitspraken van Jezus in vijf toespraken.

Algemene kenmerken van het Mattheus-evangelie

a. Een kerkelijk evangelie:

'Bij Mattheus weten we nooit of we ons in het jaar 30 aan de oever van het meer in Tiberias bevinden of aanwezig zijn bij de viering van de liturgie in een christelijke kerk van de jaren 80. Anders gezegd, Mattheus brengt ons op twee plaatsen tegelijk: welbewust legt hij boven op de Jezus van de geschiedenis het 'kalkeerpapier' van de levende Heer van de kerk.' (Charpentier 69).

Het Mattheus-evangelie is het enige waar sprake is van ekklesia en Mattheus construeert 5 grote redevoeringen om de organisatie van de kerk, het broederlijke leven en de catechese uiteen te zetten. Telkens worden we in een kerk binnengeleid die liturgie viert rond de verrezen Heer. Alle verhalen worden door deze context getekend (vb. 8, 26-27).

b. De geloofsgemeenten van Mattheus:

Kenmerken:

* Het zijn gemeenten van christenen die uit het jodendom komen. Ze zijn goed vertrouwd met de Schriften, daarom verwijst Mattheus zo dikwijls naar het OT (meer dan 130 keer) en worden een aantal gebruiken niet uitgelegd (wat Marcus wel doet). Voor deze christenen blijft de Thora hun levensregel (cfr. 5, 17: 'geen iota of haaltje van de wet gaat verloren. Jezus voltooit de Wet). Tegelijk ervaren ze vanuit hun geloof dat Jezus de Wet tot vervulling heeft gebracht. Zoals zijn uitspraken over de tempelbelasting of over de sabbat bewijzen is er de wet niet om de wet, maar gaat het om een nieuwe gerechtigheid.

* Deze gemeenten leven in conflict met het officiële jodendom zoals door de hervorming van Jamnia doorgevoerd. Deze christenen zijn uit de synagoge verdreven. De Jezus van Mattheus reageert daarom fel tegen de Farizeeërs, wat wellicht de historische Jezus niet deed.

* Deze gemeenten staan open voor de heidenen. Door reflectie over de inhoud van Jezus' boodschap komen ze tot het besef dat hun heil niet beperkt is tot jodendom maar voor heel de wereld (cfr. Verhaal van de wijzen bij de geboorte en het slot van het evangelie met de zending).

c. De schrijver:

Volgens een getuigenis uit de 2de eeuw is de auteur Mattheus, de tolbeambte, één van de 12 leerlingen en schreef hij zijn evangelie in het Aramees (vandaar de hypothese van een proto-Mattheus). Misschien was de man een tollenaar, die andere tollenaars meetrok. Dat zou verklaren waarom hij niet zo negatief over tollenaars schrijft. In de andere evangeliën wordt Mattheüs Levi genoemd. Wijst dat erop dat hij van levitische oorsprong is. Dat zou kunnen verklaren waarom alleen hij van de 'overpriester' spreekt. Misschien was hij een schriftegeleerde die zich bekeerde tot het christendom wat zijn positieve houding tegenover deze groep zou kunnen verklaren.

Wellicht is de auteur onbekend maar was hij geïnspireerd of identificeerde hij zich met Mattheus. De auteur schreef het evangelie in de Grieks rond de jaren 80-90 in gemeenten van Syrië-Palestina, misschien Antiochië of in het Noorden van Israël.

d. De geografie van Mattheus:

Mattheus structureert zijn evangelie niet vanuit de tegenstelling Galilea/Jeruzalem zoals Marcus doet. Of zoals Lucas die Jezus laat vertrekken vanuit Galilea en zo geleidelijk naar Jeruzalem trekt om er te sterven. In de Handelingen laat Lucas dan de jonge kerk uitzwermen van Jeruzalem over heel de wereld. Volgens Mattheüs blijft Jezus in Galilea. Jezus richt zich trouwens alleen tot joden (cfr. gesprek met Kananese vrouw: 15, 21) en steekt zelden de grens over. Hij verbiedt zelfs leerlingen naar heidenen en Samaritanen te gaan (10, 5-6). Slechts na de verrijzenis en de hemelvaart wordt Galilea het land dat opening geeft naar de wereld. Dit is zoals Jesaja had voorspeld (4, 14-16). Niet in Jeruzalem maar in Galilea toont zich de verrezen Heer. Ook hier speelt dus een theologisch visie van Mattheüs een rol: Jezus vervult zo wat door de profeten was voorspeld.

e. Het meest Joodse evangelie:

* Meer dan 130 keer wordt verwezen naar de Schriften. Dikwijls met de uitdrukking: *'Dit is geschied opdat vervuld zou worden wat de profeet zei.'*

* Jezus maakt daarbij regelmatig combinaties van teksten zoals de rabbijnen deden.

* Veel uitdrukkingen zijn Joods: vb. koninkrijk der hemelen en niet koninkrijk van God, omdat Joden die naam niet uitspreken. Mattheus werkt veel met herhalingen en inclusies. De getallen-symboliek speelt een belangrijke rol (7 gebeden, 7 gelijkenissen, 7 broden en korven, 3 bekeringen, 3 goede werken, 3 tienden).

Enkele Joodse trekken in het evangelie:

- Begingenealogie waarin Jezus verankerd wordt in de geschiedenis van het Joodse volk (1, 1-17).
- Bergrede: Jezus wordt voorgesteld als de nieuwe Mozes.
- De geschiedenis van het Joodse volk loopt uit op Jezus Christus en in Hem vindt deze geschiedenis zijn vervulling. Dat het Joodse volk Hem verwerpt (27, 24-26) mag ons niet misleiden want deze verwerping en de kruisdood horen bij de vervulling.
- De verrezen Heer geeft vervolgens de opdracht het evangelie aan alle volkeren te verkondigen.
- Mattheus noemt Jezus zoon van David en zoon van Abraham (1, 1) om aan te geven dat Hij niet alleen de Messias is maar de eerste van het ware Israël. Daarom zijn zijn volgelingen ook de echte kinderen van Abraham, het nieuwe volk van God.

f. Het koninkrijk der hemelen en de kerk:

Met Jezus neemt het koninkrijk een aanvang. De kerk valt er niet mee samen. Zij is wel de bevoorrechte plaats waar dit koninkrijk zichtbaar wordt. Mattheus situeert zijn evangelie in deze overgang van Gods koninkrijk naar de realisatie in de wereld. Hoe?

* Door het kindsheidverhaal waar nadruk ligt op het andere, het goddelijke dat met Jezus verschijnt.

* Bekeringen en doop situeren opnieuw het uitzonderlijke van deze Jezus.

* 5 grote redevoeringen die heel het evangelie ordenen. (Voor Mattheus is Jezus de nieuwe Mozes, doorkneet van de Wet en de commentaren.) Bergrede – Zendingsrede – Parabelrede

- Kerkelijke rede - Apocalyptische rede. Zij zijn de tegenhanger van de Pentateuch of de 5 boeken van Mozes.

Samenvattend

Kan men zeggen dat Mattheüs een heel eigen kijk heeft op Jezus en op zijn eigen voorgeschiedenis. Jezus is voor hem de vervulling van zijn persoonlijke verwachtingen. Jezus ontvangt van Johannes het doopsel om 'de gerechtigheid tot vervulling te brengen'. Die Jezus is de vervulling van wat profeten hebben gezegd en Hij vervult tenslotte de hoop en verwachting van het volk.

Het evangelie begint met de aankondiging van Jezus als Messias. Vervolgens zegt Jezus zelf dat hij in woord en daad het goede nieuws zal brengen. In een volgend deel volgt de opleiding van de leerlingen. Geleidelijk groeit de tegenstand en wordt Jezus meer en meer de lijdende knecht (van Jesaja) die heel de geschiedenis van Israël beleeft door in zijn persoonlijke weg van lijden, dood en opstanding die geschiedenis mee te maken en open te breken. Om dat alles is voor de helleens-joodse schrijver deze Jezus een licht voor hem zelf, voor het Joodse volk en voor heel de wereld. De Wet wordt immers open gebroken, een nieuwe gerechtigheid is zich aan het installeren, het gaat uiteindelijk om 'het rijk der hemelen' waarin God rechtstreeks zal heersen (dus geen middelaars van koning of priesters) en bereikbaar is voor ieder mens.

Bibliografie

J. GNILKA, Das Matthäusevangelium (I en II). Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament. Herder, Freiburg, 1988.

F.W. BEARE, The Gospel according to Matthew. Harper and Row. San Francisco, 1981.

E. SCHWEIZER, Das Evangelium nach Matthäus. NTD. Vandenhoeck & Ruprecht. Göttingen, 1981.

J. NIELSEN, Het evangelie naar Mattheüs. I – III. Nijkerk, Callenbach. 1990.

R. BROWN e.a., The new Jerome biblical Commentary. Chapman. London, 1993.

G. THEISSEN und A. MERZ. Der historische Jesus. Vandenhoeck, Göttingen, 1997.

J. FENTON. Saint Matthew. Penguin Books, 1963.

X. LEON – DUFOUR e.a., Vocabulaire de théologie biblique. Ed. du Cerf, Paris, 1981.

J. DOUGLAS e.a., New Bible Dictionary, Inter-Varsity Press, Leicester, England, 1982.

R. BROWN, An Introduction to the New Testament. Doubleday, London, 1997.

A. LESKE, Matteüs, In: Internationaal commentaar op de Bijbel, Band 2. Kok/ Averbode, 2001, p. 1456-1544.